

WOORDENBOEK VAN DE VLAAMSE DIALECTEN

UNIVERSITEIT GENT

Vakgroep Nederlandse Taalkunde

Blandijnberg 2

9000 Gent

(tel : 09/264.40.79 of 264.40.81)

Vragenlijst 76

juli 1997

TEELT GRAANGEWASSEN

Dialect van :(stad, dorp, gehucht,wijk),

.....(gemeente).(prov.)

GESPROKEN DOOR :

OPGETEKEND DOOR :

Naam :

Naam :

Geboorteplaats :

Geboorteplaats :

Geboortejaar :

Geboortejaar :

Waar opgegroeid :

Dialect :

(vroeger) beroep :

(vroeger) beroep :

In welke gemeente werd beroep uitgeoefend :

Ik ben naar school geweest totjaar.

Dialect van moeder :

Hoogste diploma :

Dialect van vader :

Adres en telefoonnummer :

Dialect van echtgeno(o)t(e) :

.....

Ik ben naar school geweest totjaar

.....

Datum van invullen van vragenlijst :

Adres en telefoonnummer :

.....

.....

Beste medewerker/ster,

Deze vragenlijst moet dienen voor een dialectwoordenboek.

Wilt u er dus zorg voor dragen dat u steeds woorden geeft die in uw dialect gebruikelijk waren of zijn. Tracht de dialectuitspraak zo goed mogelijk weer te geven. Maak u echter geen zorgen als dat soms moeilijk blijkt te zijn. Elke aanduiding, hoe onvolmaakt ook, is welkom.

Vul ook de eerste bladzijde (met naam, geboorteplaats enz.) zo nauwkeurig mogelijk in. Mogen we u vragen de vragenlijst in te vullen voor slechts één plaats en niet voor een hele streek? Na 'dialect van : ...' hoort de naam te staan van één bepaalde plaats van voor de gemeentefusies, niet de naam van een streek.

Bij voorbaat hartelijk dank.

TEELT GRAANGEWASSEN

1. Soorten graangewassen

1. Hoe noemt u het geheel van de te velde staande gewassen?
2. Wat is bij u de algemene benaming voor verschillende graangewassen samen, in tegenstelling tot b.v. bieten, aardappelen, bonen, enz?
3. Wat is bij u de algemene benaming voor gewassen die geen graangewas zijn en steeds in de lente gezaaid worden, zoals b.v. bieten, aardappelen, enz?

Hoe noemt u :

4. het soort graangewas dat vroeger doorgaans voor het dagelijks brood gebruikt werd?
5. een graangewas dat in het najaar gezaaid wordt en de winter op het veld doorbrengt?
6. een graangewas dat na de winter wordt gezaaid?
7. een mengeling van verschillende graangewassen die samen gezaaid worden?

Hieronder ziet u tekeningen van verschillende soorten graangewassen. Wilt u bij elke tekening de door u gebruikte dialectbenaming schrijven ? Wilt u telkens zo goed mogelijk de uitspraak weergeven door middel van de gewone letters van het alfabet ?

- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.

Hoe noemt u :

13. een soort schrale haver waarvan de korrels niet zo groot worden als die van de gewone haver? Bedoeld is hier niet het onkruid dat op haver lijkt. (zie tekening 13) (*evene, evie*)
14. een soort van grove tarwe die ook op magere grond groeit? (*spelt*)
15. de graansoort die gemakkelijk groeit op weinig vruchtbare grond en die geen aren heeft? De korrels hangen in trosjes aan vertakkingen van de stengel. Het zaad is licht en wordt zeer dun gezaaid. (zie tekening 15)
16. Hoe noemt u land waarop een graangewas geteeld wordt? (*koornaard, korenland, ...*)

2. Zaaïen

WVD-vragenlijst 59 (juli 1992) handelt over het zaaïen en planten van gewassen in het algemeen. De vragen die daarin gesteld zijn, worden hier niet meer herhaald. Gelieve aan te duiden of u die vragenlijst al invulde of nog wenst te ontvangen. Indien u het zich niet meer herinnert, kunnen wij dat wel voor u nagaan.

Vragenlijst 59 over gewassen algemeen : zaaïen, planten

☐ heb ik al ingevuld

☐ heb ik nog niet ingevuld, en wens ik nog te ontvangen

☐ Ik herinner mij niet of ik WVD 19 al ingevuld heb

3. Groei

Hoe zegt u :

17. dat het gezaaide graan in de akker begint te zwellen en dat zijn bloem in een witte vloeistof verandert net voor het kiemt?

18. dat het graangewas een struik vormt? B.v. In de lente begint de tarwe te (*struiken, uitstruiken, stoelen, kwartelen, ...*)

19. dat de graanhalmen knopen krijgen?

20. dat de graangewassen aren krijgen?

21. dat de graangewassen korrels krijgen?

22. dat het graangewas rijp is?

23. dat het graangewas onrijp is?

24. dat de graankorrels uit de aren vallen? (*rijzen, reuzelen, afreuzen, uitruttelen, ...*)

25. dat de rijpe graanhalmen omgebogen hangen?

26. Hoe noemt u een graanhalm waarop twee aren staan?

4. Ziekten en gebreken

Hoe zegt u :

27. dat de stammen van een akkergewas van onder buigen en doorzakken zonder te vallen? (*zijpen, ...*)

28. dat een gewas omgebogen is, niet meer recht staat? B.v. Ons graan is door de regen en wind

29. dat een gewas, dat neergedrukt ligt door de regen, begint te rotten?
B.v. Het vlas, dat door de wind op de akker neergeslagen is, begint in nat weer gemakkelijk te (*smerten, sner-ten, ...*)

30. dat een graangewas te snel gegroeid is waardoor er onvolwassen korrels in de aren zijn? B.v. Dat graan is

Hoe noemt u :

31. een graangewas dat bijna geen opbrengst geeft? (*bulster-, bentgoed*)

32. een aar dat slecht gebloeid heeft en dat bijgevolg geen graankorrels bevat? (<i>brandauwe, ...</i>)	
33. de schimmelziekte die de aren aantast waardoor ze zwart worden? Enkele zwarte aartjes zwellen uit en worden 1 tot 3 centimeter lang. De ziekte tast vooral de rogge aan, minder tarwe, gerst en haver. (<i>wolventand, hoorm, kanker, dole, brand, ...</i>)	
34. de schimmelziekte waardoor de graankorrels (vooral van tarwe) zwart worden en in stof vergaan? De aren zien er schijnbaar goed uit, maar verspreiden zwart stof als men de korrels breekt. (<i>massel, grijmte, logge, lugge, ...</i>)	
35. de plantenziekte waarbij een geelachtig of roodachtig stof of venijn de bladeren en stengels van de planten bedekt? (<i>merwe, milwe, heuning, ...</i>)	

5. Oogst

WVD-vragenlijst 19 (november 1978) handelt over de graanoogst. De vragen die daarin gesteld zijn, worden hier niet meer herhaald. Gelieve aan te duiden of u die vragenlijst al invulde of nog wenst te ontvangen. Indien u het zich niet meer herinnert, kunnen wij dat wel voor u nagaan.

Vragenlijst 19 over de oogst :

O heb ik al ingevuld

O heb ik nog niet ingevuld, en wens ik nog te ontvangen

O Ik herinner mij niet of ik WVD 19 al ingevuld heb

Hoe noemt u :

36. de hele opbrengst van een graangewas ? B.v. Door het schone weer hebben we dit jaar een goede	
37. al het werk dat nodig is om de opbrengst van een graangewas van de akker naar de boerderij te halen ? B.v. Voor de hadden we vroeger veel werkvolk nodig.	

Hoe zegt u :

38. de graangewassen van het land wegnemen door snijden, maaien of pikken? (<i>afdoen, oogsten, ...</i>)	
39. de graangewassen afsnijden door middel van een pik en pikhaak ?	
40. de graangewassen afsnijden door middel van een zeis? Indien dit bij u vroeger nooit gebeurde, wilt u dat dan aanduiden?	
41. de graangewassen afsnijden door middel van een sikkel? Indien dit bij u vroeger nooit gebeurde, wilt u dat dan aanduiden?	

5.1. Oogsten met de hand

Hoe noemt u :

42. het werktuig waarmee men vroeger graan oogste? (zie tekening 42)	
43. de steel van dat werktuig? (zie tek. 42 a)	
44. het handvat, namelijk het deel van de steel dat scherp gebogen is? (zie tek. 42 b)	

45. de lus aan de steel van dat werktuig? (zie tek. 42 c)	
46. het metalen, platte deel van dat werktuig dat snijdt? (zie tek. 42 d)	
47. de snijdende rand van het metalen gedeelte?	
48. de boord van het metalen gedeelte die niet snijdt?	
49. het uitsteeksel aan het metalen gedeelte waaraan de houten steel wordt bevestigd?	
50. de ring of band waarmee het uitsteeksel aan de steel wordt vastgemaakt? (zie tek. 42 e)	
Hoe noemt u :	
51. het werktuig dat men bij het pikken gebruikte om de graanhalmen bijeen te nemen? (zie tek. 51)	
52. de steel van de pikhaak?	
53. de gleuf in de steel van de pikhaak waardoor men de pik steekt wanneer men naar het veld gaat of van het veld terugkeert?	
54. het metalen deel van de pikhaak?	
55. de persoon die pikt?	
Hoe zegt u :	
56. enkele stappen vooruitgaan en tegelijk met de pik een strook halmen afslaan en die tegen de nog groeiende laten aanleunen?	
57. enkele stappen achteruitkomen en tegelijk met de pik en haak die omgeslagen halmen en de aanpalende definitief afsnijden en in een pakje verzamelen?	
58. dat pakje halmen met pik en pikhaak neerleggen?	
Hoe heet dat pakje :	
59. a) algemeen?	
60. b) als het klein is en twee ervan samen gebonden worden tot een garf of schoof?	
61. c) als het zo groot is als een garf of schoof?	
Duid aan wat bij u al of niet gebruikelijk was.	
62. Als er meer pikkers zijn, hoe noemt u dan de strook die door één pikker wordt afgesneden?	
Hoe zegt u :	
63. de pik scherp maken door middel van een hamer en een aambeeldje dat in de grond werd geplant?	

64. de pik scherp maken door met een strijkplankje over de snede te wrijven?	
65. de lat hout die met zand bestreken is en die gebruikt wordt om de pik, de zeis, ... aan te scherpen?	
66. de steen die gebruikt wordt om de pik, zeis, ... aan te scherpen?	

5.2. Oogsten met de machine

67. Hoe noemt u de machine die gebruikt wordt om gras of graangewassen te maaien? (zie tek. 67)	
68. Hoe zegt u : de graangewassen van het land wegnemen door middel van die machine?	
69. Hoe noemt u diezelfde machine die voorzien is van een mechanisme om de graanhalmen in bosjes te doen neervallen, zonder ze te binden? (zie tek. 69)	
70. Hoe zegt u : de graangewassen van het land wegnemen door middel van die machine?	
71. Hoe zegt u : een strook rondom het korenveld met de pik of zeis vrijmaken vooraleer men met de machine gaat pikken?	
72. Hoe noemt u die strook?	
Hoe noemt u :	
73. het mechanisme dat aan die machine gemonteerd wordt om graan te maaien en dat bestaat uit een lattenrooster, een kegel en een op en neer bewegend hekje die ervoor zorgen dat er ongebonden schoven gevormd worden? (zie tek. 69)	
74. het onderdeel dat de graanhalmen afmaait?	
75. Hoe zegt u : schoven maken zittend op de tweede stoel van een maaimachine?	
76. Hoe noemt u de persoon die zittend op de tweede stoel van een maaimachine de schoven maakt?	
Hoe noemt u :	
77. de machine die na de maaimachine kwam en die de schoven bond? Die machine bestond uit twee loopwielen met daartussen twee assen voorzien van grote en kleine tanden, die de ongebonden schoven opraapten. Haken drukten de schoof samen waarna hij automatisch gebonden werd.	

Zelfbinders

78. de machine die gebruikt wordt om graangewassen te pikken en die het afgepikte graan in gebonden schoven op het land afwerpt? (zie tek. 78)	
79. Hoe zegt u : de graangewassen van het land wegnemen door middel van die machine?	

Hoe noemt u :

80. de constructie van latten die de graanhalmen over het mes van de machine neerbuigt? (zie tek. 78 a)

81. de constructie met horizontale en verticale stokken gemonteerd op een draaiende schijf om de graanhalmen over het mes van de machine neer te buigen? (zie tek. 81)

82. het rollend doek dat het afgemaaide graan naar de uitgang brengt waar het samengebonden wordt?

83. het onderdeel waar de schoven gebonden worden?

Maaidorsers

84. de machine die zowel het graan maait en bindt alsook dorst? (zie tek. 84 a + b)

85. Hoe zegt u : het graan maaien en dorsen met zo'n machine?

Strobinders

86. Hoe noemt u de machine die het stro bindt nadat het enkele dagen liggen drogen heeft? (zie tekening 86)

87. Hoe zegt u : het stro met de machine in pakken samenpersen en binden?

88. Hoe noemt u een pak samengeperst stro?

Hoe noemt u :

89. de laatste partij koren die gepikt moet worden? (*mei, haan, ...*)

6. Binden, stuiken

90. Hoe zegt u : een hoeveelheid afgepikte halmen samenbinden tot één bundel?

Hoe noemt u :

91. de persoon die dat werk doet?

92. het handvol (gevlochten) graanhalmen waarmee men een schoof samenbindt?

93. Hoe zegt u : zo'n handvol graanhalmen uitnemen om er een band van te maken?

94. Werd een schoof bij u met één of met twee banden samengebonden?

95. Bij welke graansoort(en) werden twee banden gebruikt?

96. Hoe noemt u de onderste band van een schoof?

97. Hoe noemt u de bovenste band van een schoof?

98. Hoe noemt u de bovenkant van een schoof, daar waar zich de aren bevinden?

99.	de onderkant van een schoof, daar waar de graanhalmen afgesneden zijn?	
100.	een rij gebonden maar nog niet in stuiken bijeengezette schoven in het veld?	
101.	Hoe zegt u : de schoven die over het veld verspreid liggen naar de personen brengen die ze in hokken samenzetten?	
102.	Hoe noemt u de persoon die dat werk doet?	
103.	Hoe noemt u het uitvallen van het graan als men de bundels rechtzet?	

De vragen over het bijeenzetten van schoven in hokken op het veld zijn opgenomen in vragenlijst 19 (november 1978) en worden hier niet meer herhaald.

7. Binnenhalen van de oogst

Hoe noemt u :

104.	de wagen of kar waarmee de graanoogst naar de schuur gebracht wordt?	
105.	een met graan geladen wagen of kar? B.v. Boer Boone komt daar met een graan.	
106.	de laatste wagen met graan die binnengehaald wordt?	
107.	Hoe zegt u : de laatste wagen met graan van het veld naar huis halen?	
108.	Hoe zegt u : van op de grond de schoven aangeven aan de persoon die ze op de wagen of kar stapelt?	
109.	Hoe noemt u de persoon die de schoven aangeeft?	
110.	Hoe noemt u het werktuig met twee tanden waarmee men de schoven aangeeft?	
111.	Hoe zegt u : de schoven op de wagen of kar ordelijk stapelen?	
112.	Hoe noemt u de persoon die de schoven op de wagen of kar stapelt?	
113.	Hoe zegt u dat men bij het binnenhalen van de oogst met twee of drie wagens werkt, zodanig dat er altijd één is die geladen wordt, één die gelost wordt en eventueel één die rijdt?	

De schoven worden zeer precies op de wagen of kar geschikt. Hoe noemt u:

114.	een laag schoven die vooraan en achteraan de wagen (met het stoppeleinde naar buiten) gelegd worden?	
115.	een laag schoven die (met het stoppeleinde naar buiten) langs de zijkant gelegd worden?	

116.	een laag schoven waarmee het middendeel van de lading wordt opgevuld?	
117.	de laatste laag op de wagen?	
118.	Hoe zegt u : die laatste laag leggen?	
Om de laadruimte van de wagen of kar te vergroten legt men er een houten raam op en plaatst men voor- en achteraan staande ramen. Hoe noemt u :		
119.	het liggend raam?	
120.	een van de opstaande ramen?	
121.	het liggend en de opstaande ramen samen?	
Hoe zegt u :		
122.	de kar of wagen van die hulpstukken voorzien?	
123.	de lading met een dik touw opspannen om te vermijden dat ze verschuift tijdens het rijden?	
Hoe noemt u :		
124.	het dikke touw dat men over de lading spant?	
125.	het mechanisme onder aan de wagen waarmee men de lading opspant? (zie tekening 125)	
Hoe noemt u de volgende onderdelen van dat mechanisme :		
126.	het houten blok met twee gaten in? (zie tek. 125 a)	
127.	de dikke, liggende stok waaromheen het touw wordt gedraaid waarmee men de lading opspant? (zie tek. 125 b)	
128.	de stok waar men aan draait om het touw om de lading te spannen? (zie tek. 125 c)	
Hoe noemt u :		
129.	het jongere systeem dat bestaat uit een rol waarrond het dikke touw opgerold wordt en uit een stok of stang om de rol rond te draaien?	
130.	de houten of ijzeren rol?	
131.	de stok of stang?	
Hoe zegt u :		
132.	de lading verschuift tijdens het rijden?	
133.	de schoven van de wagen of kar naar beneden werpen?	
134.	Hoe noemt u de persoon die de schoven naar beneden werpt?	
135.	Hoe zegt u : de schoven doorgeven aan de persoon die ze stapelt?	

136.	Hoe noemt u de persoon die de schoven doorgeeft aan de persoon die ze stapelt?	
137.	Hoe zegt u : de schoven stapelen in de schuur of stroloods?	
138.	Hoe noemt u de persoon die de schoven stapelt in de schuur of stroloods?	
139.	Hoe zegt u : de schoven stapelen in een buitenstaande ronde of rechthoekige stapel?	
140.	Hoe noemt u de persoon die de schoven stapelt in een buitenstaande stapel?	
Kwamen in uw streek de hier afgebeelde stapels voor? Zo ja, wilt u de dialectnaam van deze stapels en de naam van de bewerking opgeven?		
141.	ronde korenmijt? (zie tekening 141)	
142.	Hoe zegt u : "een gewas in zo'n stapel zetten", bijvoorbeeld : morgen moeten we het koren	
143.	vierkante of rechthoekige korenmijt? (zie tekening 143)	
144.	Hoe zegt u : "een gewas in zo'n stapel zetten", bijvoorbeeld : Tarwe werd vroeger dikwijls ge.....	
145.	Kleine boeren die niet genoeg graan hadden voor zo'n grote ronde of rechthoekige stapel, zetten meestal kleine ronde of peervormige stapeltjes. Ook grotere boeren zetten die, bijvoorbeeld wanneer regen werd verwacht. Hoe noemt men zo'n klein rond stapeltje koren?	
Hoe noemt u de volgende onderdelen van een ronde of rechthoekige stapel:		
146.	de onderste laag die bestaat uit stro of hout opdat het graan niet op de grond zou liggen en zou gaan rotten?	
147.	het onderste deel van een ronde stapel?	
148.	het dak van de ronde stapel?	
149.	de spits op het dak van de ronde stapel, die gemaakt is van drie of vier samengebonden bundels dekstro?	
150.	de laag schoven, juist waar het dak begint, die een eind uitsteken en die op die manier een soort afdak vormen waardoor de romp van de stapel beschermd wordt tegen de regen?	
151.	Van de stapels die overwinterden, werd het dak nog eens met dekstro gedekt. Hoe zegt u : de stapel bekleden met stro?	
152.	Hoe noemt u het dekstro?	
153.	Hoe noemt u de van stro gevlochten banden die rond het dak van de stapel gelegd werden om te verhinderen dat het dekstro zou wegwaaien?	

8. Einde van de oogst

154. Hoe zegt u : feesten als de oogst binnen is?

Hoe noemt u :

155. het feest dat gehouden wordt als de oogst binnengehaald is?

156. de laatste graanschoof die met linten en bloemen versierd is en die men onder gezang van de akker naar de boerderij brengt als de oogst helemaal binnen is?

157. de versierde tak die op de laatste lading wordt gestoken, ten teken dat de oogst binnen is?

158. het drinkgeld dat de knechten krijgen als de oogst binnen is?

159. het gedeelte van de graanhalmen dat in de grond blijft staan na het maaïen of pikken?

160. het akkerland waarop nog de stompjes graanhalmen staan die dan later omgeploegd worden?

161. Hoe zegt u : met een grote houten hark over het graanveld gaan om de achtergebleven aren bij elkaar te harken?

162. Hoe noemt u de grote, brede hark met veel tanden waarmee men de graanhalmen bij elkaar harkt?

163. Hoe noemt men de hoeveelheid graanhalmen die door harken bijeengebracht is?

164. Hoe zegt u : de korenaren die op het veld overbleven met de hand oprapen? Vroeger deden vooral vrouwen en kinderen dit werk.

165. Hoe noemt u de persoon die de achtergebleven korenaren opraapt, als dat

a) een man is?

166. b) een vrouw is?

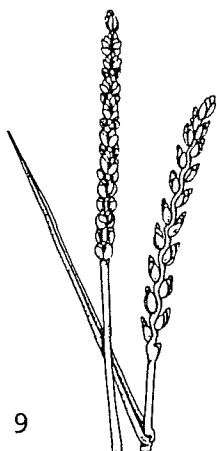
167. Hoe noemt u een bundeltje opgeraapte aren?

De vragen over het dorsen vindt u in een volgende vragenlijst.

8

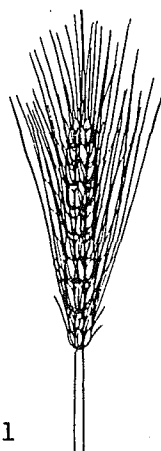
9

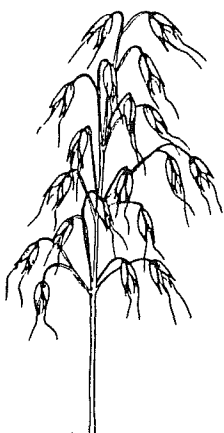
10

11

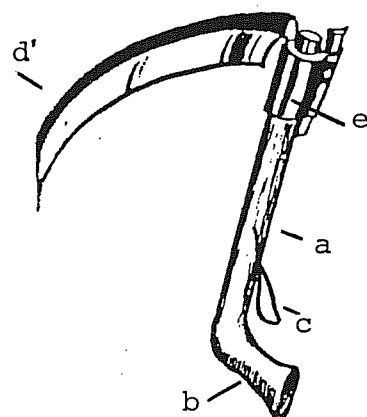
12

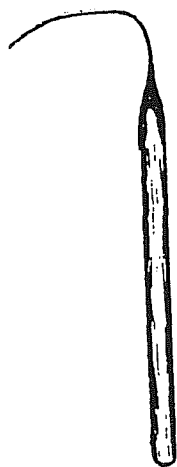
13

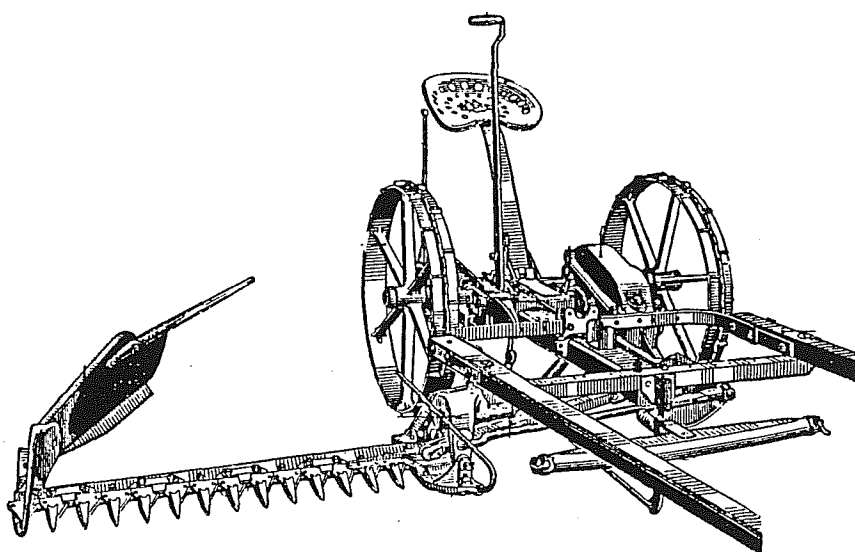
15

42

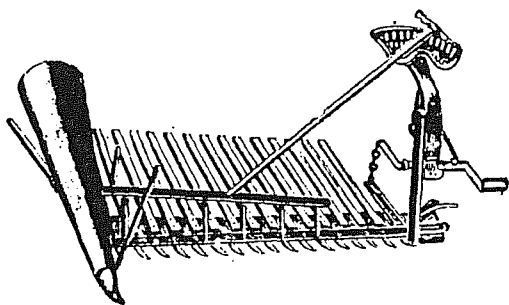

51

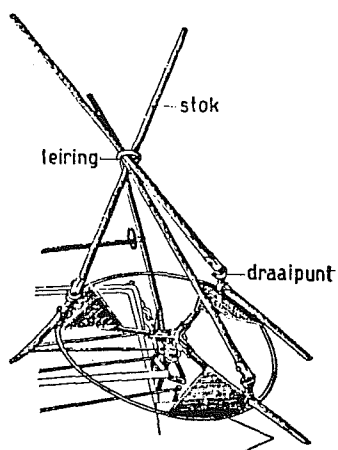
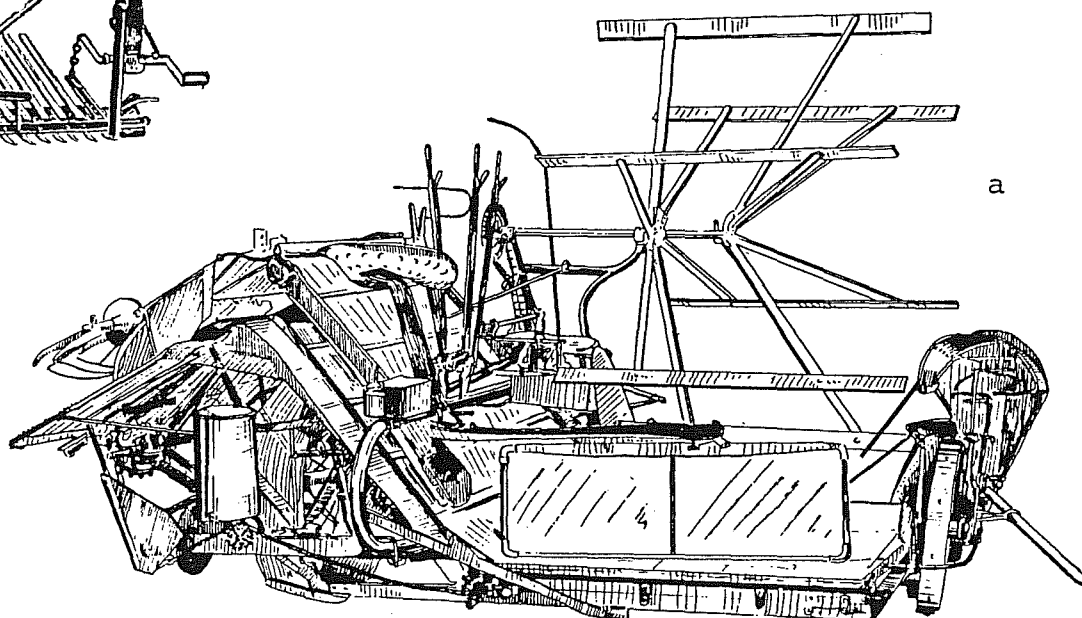

67

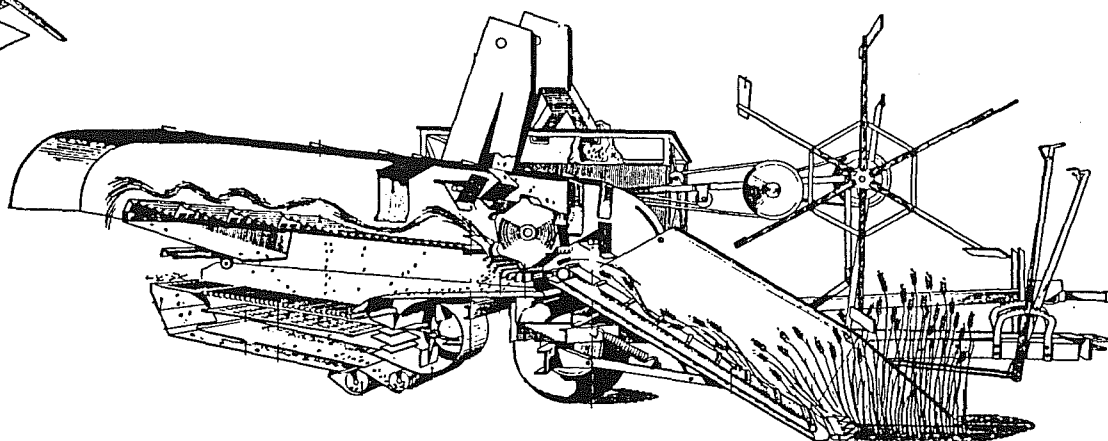
69 + 73

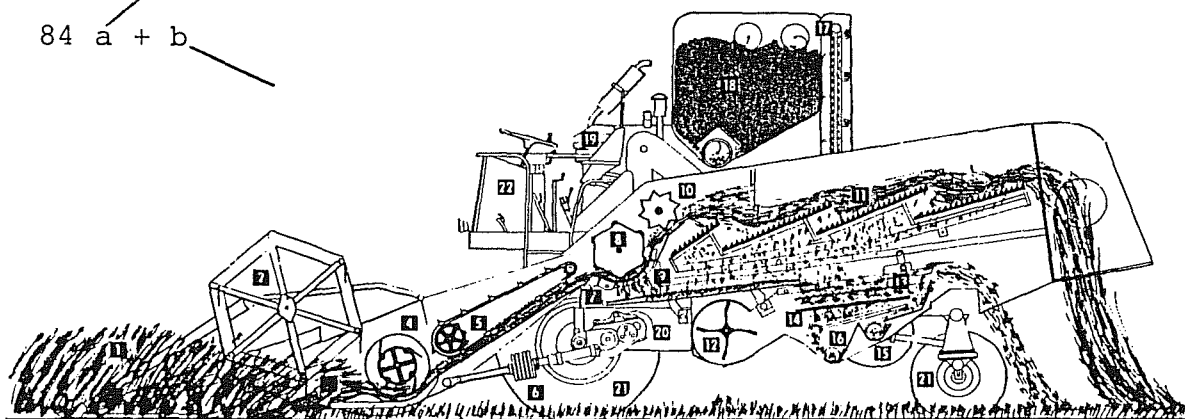
78

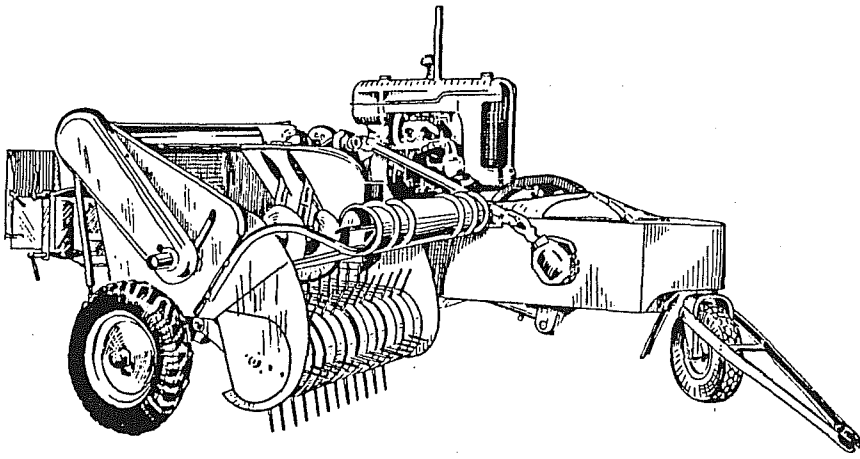

81

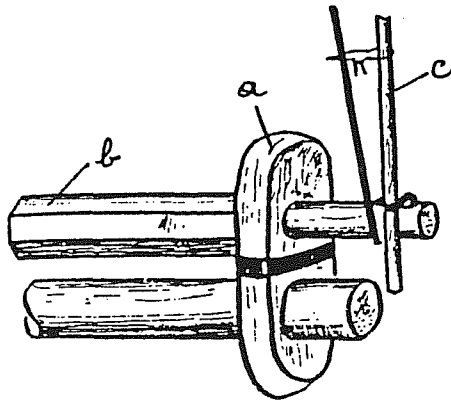

84 a + b

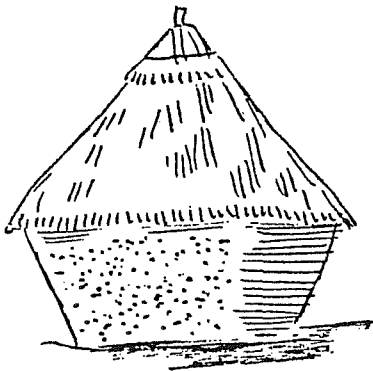

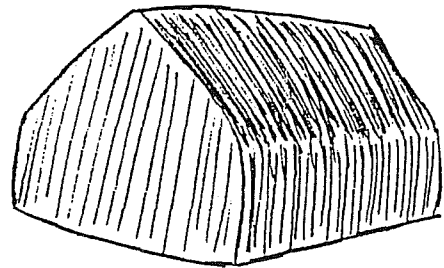
86

125

141

143

Bronnen illustraties :

- Drs. J. Kruijsen, Dr. J. Goossens, Woordenboek van de Limburgse Dialecten Dl. I Agrarische terminologie, Aflevering 4 : Verbouw van graangewassen
- A.J. Krijgsman, H. Lettinga, J.M. v.d. Ven, Landbouwwerktuigen
- Ir. J.D. Berlijn, Landbouwwerktuigkunde
- Ir. H.M. Elema, Landbouwmachines